

היציאה בלבד, ולא את שכרו. ואם היציאה יתירה על השבח, אין הצבע מקבל אפילו את הוצאותיו, אלא נותן לו בעל הצמר את השבח.

גמרא:

ומבאר הגמרא את דברי המשנה: מאי "צבעו כאור"?

אמר רב נחמן אמר רבה בר בר חנה: "כאור" משמעותו היא "בלבוס".

מאי "בלבוס"?

אמר רבה בר שמואל:

כפרא דודי, קינח את הצמר בשירי הצבע קא-א שנותרו כיוורה.

תנו רבנן: הנותן עציים לחרש לעשות מהן כסא, ועשה מהן ספסל. ספסל, ועשה מהן כסא —

רבי מאיר אומר: קנאו החרש לעצמו בשינוי שעשה בעצים שלא מדעת בעל הבית, והרי הם שלו, ונותן לו החרש לבעל העצים את דמי עציו.

רבי יהודה אומר: קנסו חכמים את החרש שתהא ידו על התחתונה, ולכן: אם השבח יתר על היציאה, נותן לו את היציאה. ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח.

ומודה רבי מאיר, אם נתן עציים לחרש לעשות מהן כסא נאה, ועשה מהן כסא כעור, שלא קנאו בשינוי, וכן אם נתן לו עציים לעשות לו ספסל נאה, ועשה ספסל

אם השבח שהשביח הצבע את הצמר על ידי צביעתו המכוערת, הוא יתר על היציאה [על דמי ההוצאה] שהוציא הצבע על הצביעה הזאת, אין בעל הצמר משלם לצבע את שכרו המלא [המגיע לו כצבע], על אף שהשביח בצביעה המכוערת את ערכו של הצמר. אלא נותן לו רק את דמי היציאה, ולוקח בעל הצמר את הצמר לעצמו, לפי שלא קנה הצבע את הצמר לעצמו בשינוי שעשה בצמר, כיון שצבעו בצבע שאמר לו בעל הצמר, אלא רק צבעו כעור, באותו סוג הצבע שאמר לו בעל הבית, ולכן אין הוא קונה את הצמר ואת השבח שבו.

ומאידך, אם היציאה היא יתירה על השבח, אין בעל הצמר משלם לו בשכרו אפילו לא את דמי הוצאותיו, אלא נותן לו רק את דמי השבח של הצמר, ותו לא.

ג. הנותן צמר לצבע, לצבוע לו את הצמר בצבע אדום, וצבעו בצבע שחור. או שהורה לו לצבעו בצבע שחור, וצבעו אדום.

רבי מאיר אומר: קנה בכך הצבע את הצמר לעצמו, כיון שעשה בו שינוי כנגד דעת הבעלים. ולכן, לא משלם הבעלים לצבע לא את שכרו ולא את דמי השבח, אלא נותן לו דמי צמרו. ואם רוצה בעל הצמר לקבל את צמרו, עליו לשלם לצבע את מלוא שכרו.

רבי יהודה אומר: קנסו חכמים את הצבע על ששינה מדעת הבעלים, וקבעו שידו של הצבע תהיה על התחתונה, ולכן, בכל ענין הוא לא יקבל את שכרו המלא, ואף לא יהנה מן השבח. אלא, לכל היותר הוא יקבל את הוצאותיו, ויתכן שאף פחות מזה:

אם השבח יתר על היציאה, נותן לו את

בידך, במראה הצבע שעל גבי הצמר!

או דלמא, אין שבח סמנין על גבי הצמר, כי "חזותא לאו מילתא היא", ונמצא דאמר ליה הגזולן לנגזל: לית לך גבאי ולא מירי! אין לך אצלי דבר.

אמרי, טענו בבית המדרש כנגד ספק הגמרא:

והרי אי, גם אם נאמר, שאין שבח סמנין על גבי צמר, עדיין תיקשי: מי מצי אמר ליה הגזולן, בעל הצמר, לנגזל בעל הסממנים: לית לך גבאי ולא מירי?!

והרי נימא ליה, יכול הנגזל לטעון ולומר: הב לי סמנאי דאפסדתינהו!

והיינו, הרי גם אם נאמר שחזותא לאו מילתא היא, עדיין יכול הנגזל לתבוע ממנו את הפסד הסממנים שגזל ממנו.

ולכן מבארת הגמרא את הספק באופן אחר:

אלא הספק הוא להך גיסא, לצד האחר, וכך הוא הספק:

האם אין שבח סמנין על גבי הצמר, ולכן בעי שלומי ליה, צריך הגזולן לשלם לנגזל את הפסד סממניו, כיון שהפסידם, ואינו יכול להחזירם בעינם.

או דלמא יש שבח סמנין על גבי צמר, ואמר ליה הגזולן לנגזל: הא מנחי קמד, שקלינהו! הסממנים שגזלתי ממך [כשהם שרויים במי היורה], נחשבים הם כמצויים עדיין עתה על גבי הצמר, כי חזותא מילתא היא, והרי שלך לפניך, בוא וטלם לעצמך, ולכן איני חייב לשלם לך את הפסד

בעור, שלא קנאו בשינוי, שתהא ידו על התחתונה, שאם השבח יתר על היציאה, נותן לו דמי היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח, נותן לו דמי השבח:

איבעיא להו: האם יש שבח סמנין על הצמר, או אין שבח סמנין על הצמר? והיינו, שמסתפקת הגמרא, האם "חזותא מילתא היא", דהיינו, האם מראה הצבע של הצמר, שנעשה על ידי סממני הצבע, כשהורתחו ביורה יחד עם הצמר, "מילתא הוא", שהצבע שעל הצמר נחשב כדבר ממשי ומוחשי. או שמא מראה הצבע שעל הצמר "לאו מילתא הוא".

ודנה הגמרא: היכי דמי? לגבי מה הוא הספק?

אילימא, הגזל סמנין של צבע, ודקינהו, ושחקם, ותרנהו, והשרה אותם ביורה, וצבע בהן את צמרן, ועתה הספק הוא אם יכול הנגזל לתבוע את זכותו במראה הצבע שעל הצמר של הגזולן.

אי אפשר לומר כן, כי אין כלל מקום לספק, ובודאי מראה הצבע שייך כולו לגזולן, כי:

תיפוק ליה שזכה בו הגזולן משום דקינהו כבר לסממני הצבע בשינוי!

ולכן, מעמידה הגמרא את הספק כך:

לא צריכא, הגזל סמנין שרויין, ולא שינה בהם הגזולן דבר, וצבע בהו את צמרן.

וצדדי הספק הם: מאי? האם יש שבח סמנין על גבי צמר, ונמצא דאמר ליה הנגזל לגזולן: הב לי סמנאי דשקלתינהו! תן לי את הסממנים שגזלתי ממני, והם מצויים עתה

הסממנים, כיון שהם קיימים עדיין כמות שהיו, וביכולתך ליטלם כמות שהם.

ותמהה הגמרא: **שקלינהו — במאי?** באיזה אופן יכול הנגזל להסיר את הצבע מעל גבי הצמר וליטלו לעצמו?

ועונה הגמרא: **שקליה בצפון**, יכול הוא להוריד את הצבע וליטלו על ידי רחיצת הצמר במי סבון.

ותמהה הגמרא: הרי **צפון**, מי הסבון, רק **עבורי מיעבר**, מעבירים הם את הצבע מעל גבי הצמר, אבל את חובת השבה של הגזילה **לא עביר**, לא קיים הגזולן את השבת סממני הצבע שגזל!

אלא, מעמידה הגמרא את הספק באופן אחר:

הבא במאי עסקינן, כגון דגזל צמר וסמנין דחד, שגזל מאדם אחד גם את הצמר וגם את הסממנים של הצבע, **וצבעיה להווא צמר** שגזל, **בהנך סמנין** שגזל ממנו. ועתה הוא **קא מהדר ליה ניהליה לצמר**, ברצון הגזולן להחזיר את הצמר הצבוע לבעליו, ולקיים בכך את מצות השבת הגזילה של הצמר ושל הסממנים.

וכך הם צדדי הספק: האם **יש שבה סמנין על גבי הצמר**, ונמצא שבהשבת הצמר הצבוע הוא **קא מהדר ליה סמנין וצמר**, ומקיים בכך את מצות השבת הגזילה של שניהם.

או **הלמא**, אין **שבה סמנין על גבי צמר**, ונמצא כי רק **צמר מהדר ליה**, אבל **סמנין לא מהדר ליה**, וצריך הוא לשלם עבורם.

אמרי, טענו בבית המדרש כנגד תירוץ זה: מדוע חייב הגזולן לשלם תשלום נפרד עבור הסממנים? והרי **תיפוק ליה דאייקר ליה ניהליה בדמי**. הרי בצביעת הצמר העלה הגזולן את ערך דמי הצמר, ונמצא שבהשבת הצמר, הוא השיב לנגזל גם את דמי הסממנים, שהרי הצמר שוה עתה יותר ממה שהיה בשעה שגזלו, עקב הצביעה שצבעו!

ועל טענה זו מתרצת הגמרא שיש שני אופנים שאין השבח של צמר צבוע מכסה את ערך הגניבה:

אופן אחד: **לא צריכא**, דזל **ציבעא**. שעתה הוזל מחיר הצמר הצבוע מהערך שהיה שוה בשעת הגזילה, ולכן, יכול הנגזל לטעון שאילולי הגזילה הוא היה יכול למכור עתה את הסממנים לחוד, ולקבל את מחירם המלא, כיון שמחיר הסממנים לא הוזל. או שהיה צבוע בהם בגד, ולא צמר, והיה מקבל את מלוא ערכם.

ואיבעית אימא, כגון **שצבעו בהו קופא**. והיינו, שגזל ביחד עם הסממנים קוף, ולא צמר, וצבע בהם את הקוף, ולצביעה כזאת אין ערך כספי.

רבינא אמר: ספק הגמרא אינו לגבי גזילה, אלא, **הבא במאי עסקינן** בשני אנשים, **כגון דצמר דחד**, שהיה הצמר שייך לאדם אחד, **וסמנין דחד**, היו שייכים לסממנים לאדם אחר, ולא גזל אחד מהשני דבר. **וקאתי**, ובא קוף, **וצבעיה להווא צמר של האחד**, **בהנך סמנין של השני**.

וספק הגמרא הוא: האם **יש שבה סמנין על גבי צמר**, דאמר ליה בעל הסממנים לבעל

ודוחה הגמרא את הראיה: **שאני התם**, לגבי איסור סחורה בפירות שביעית, **דאמר קרא "תהיה"**, בהיותה תהא.

בא הכתוב לומר, שאין לפגוע כלל בקדושת השביעית שבפירות שביעית בכל ענין שהוא. ולכן אפילו בחזות של צבע אין לסחור בשביעית, על אף שחזותא לאו מילתא היא.

רבא רמי, הקשה סתירה בין שתי משניות: קא-ב

תנן [שם במסכת ערלה]: **בגד שצבעו בקליפי ערלה, ידלק! אלמא, חזותא מילתא היא.**

ורמינהי סתירה לכך, מהא דתנן [אהלות ג ב]: **רביעית דם שיצאה מן אדם מת, שנבלעה בקרקע הבית, הבית טמא, דהיינו, מטמא אדם וכלים שמצויים בבית, בטומאת "אהל המת". ואמרי לה [ויש אומרים], הבית מהור.**

ומבאר רבא את דברי המשנה הזאת: **ולא פליגי שתי הדעות שבמשנה זאת, כי הא, הדעה הראשונה האומרת שהכלים נטמאים בטומאת אהל, מדברת בכלים דהוו בבית מעיקרא, לפני שנבלעה רביעית הדם בקרקע. ואילו הא, הדעה השניה [ואמרי לה], האומרת שהכלים טהורים, מדברת בכלים דאתו, שהובאו לבית, לבסוף, לאחר שנבלעה רביעית הדם בקרקע בית, והם משמיעים את הדין, שדם המת הבלוע בקרקעית הבית, אינו מטמא את הכלים שבבית בטומאת אהל.**

וממשיך רבא להביא את דברי המשנה: אם נבלעה רביעית הדם מן המת **בכסות**, והכניסו את הכסות לבית, הרי משנבלעה רביעית הדם בבגד פחת שיעור הדם הממשי,

הצמר: **הב לי סמנאי, דגבך נינהו.** שהרי הם מצויים באופן ממשי על צמרך.

או דלמא אין שבה סמנין על גבי צמר, ואמר ליה בעל הצמר: לית לך גבאי אצלי כלום!

ועתה באה הגמרא לפשוט את הספק:

תא שמע ראייה מהמשנה במסכת ערלה [ג א], דתנן: **בגד שצבעו בצבע היוצא מקליפי פרי שהוא ערלה, ידלק! דהיינו, דינו לשריפה, כיון שפרי ערלה [תוך שלש שנים לנטיעת העץ] אסור בהנאה.**

אלמא חזותא של צבע, מילתא היא. כי אם אין במראה הצבע ממשות, לא היה הבגד הצבוע נאסר בהנאה.

אמר רבא: אין ראייה ממשנה זאת, כי חידוש מיוחד יש באיסור הנאה של ערלה, שאפילו הנאה הנראה לעינים, או אור, אסרה תורה, ואפילו אין בהם ממש [שהרי באור אין כל ממשות].

דתניא: אמר הכתוב לגבי פירות ערלה [ויקרא יט] **"ערלים — לא יאכל"**.

אין לי אלא איסור אכילה. מניין שלא יהנה ממנו, ולא יצבע [בו], ולא ידליק בו את הנר? תלמוד לומר "וערלתם ערלתו, את פרו, ערלים לא יאכל", לרבות את כולם.

ומביאה הגמרא ראייה אחרת: **תא שמע** מהא דתניא לגבי איסור סחורה בפירות שביעית: **בגד שצבעו צבע אומן בקליפי שביעית כדי לקבל שכר על צביעתו, או כדי להרויח רווח של מסחר, ידלק! ומוכח שחזותא מילתא היא.**